

Možnost 128

© Sh 2016

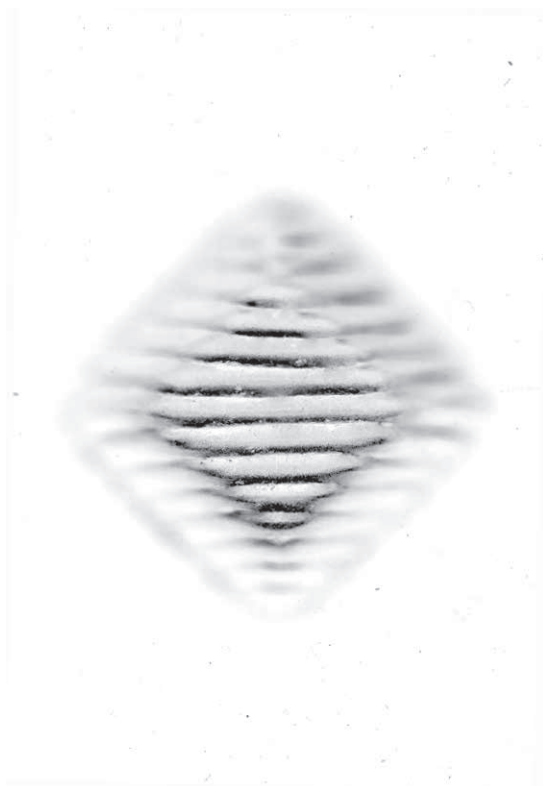
Začátek předchází

podzim, zima 2016

obsah:	
vlak	3
ošizen	4
na počátku	5
počátek	6
ideje	9
pozadí	11
jsem	12
obřad	13
hromádka	14
dopis studentky	15
otče	17
Možnost	21
příloha:	
odcházení	26
poslání	31

Měl jsem trochu rozlítaný celý září a teď to ještě bude doznívat, ale celkově řečeno jsem docela bez nálady. Tak jsem ti v narvaném vlaku byl svědkem hádky, kdy lidi přišli s místenkama na místa, který ale nebyly předepsaně označený, a sedli si tam jiný lidi – pravdu měly obě strany. To se stává, a častěji, než by se zdálo, tedy nevím, jestli s místenkama, ale s tou pravdou ano. Průvodčí nezvládal nechutnou hádku a upřednostnil ty s místenkama, a já jsem mu pak v klidu říkal, že v Německu by se těm dámám omluvili a vzali by je do jedničky...

A pak byla v půlce vagonu diskuse a on je do té jedničky nakonec vzal, ale já už nemám sil bránit tomu napětí, co je v lidech – půlka na hádce zúčastněných vlastně nechtěla hledat nějaké řešení, říkali „tamto je svině, chovala se strašně, dobře jí tak... ať stojí...“. Unavuje mě to, stojí mě to dost sil.

Ten, kdo si myslí, že je ošizen, není ošizen, ale je nešťasten.

A navíc:

Ten, kdo je nešťasten, není ošizen.

Na počátku

Na počátku byla tma nad propastnou tůní. Chaos? Ale ne. My jsme se jen kdysi dozvěděli, že byl počátek všeho a že je nejasný, podobný záhadě „kde jsem se tu vzal já?“. Na počátku byla pro každého tma nad propastnou tůní a nad ní se vznášela důvěra, možná otřesená, ale důvěra, a pak seznamování se světem, ke kterému si vytváříme vztahy. Na počátku pro nás byla neustále zpochybňovaná samozřejmost. Až později se to zvrtilo – chceme vědět, na čem jsme, ale ono nás to nenechá na pokoji, uhýbá, zrazuje. Když už rozumíme tomu, co je tím nepochybným, co je „identitou“, věcí, která se před nás postavila (se kterou se vyrovnáváme), zase je vše jinak. Ukáže se, že ta věc nepostojí, že má svoji „hlavu“, svoji roli. A pokud jde o tvora, se kterým jsme se setkali, je to ještě složitější. Celý svět je jedním příběhem o tom, že nelze spočinout. A začátek tomuto ne-spočinutí předchází.

Počátek předchází pád.

Není důležité, kam jdeš, tedy kam si myslíš, že jdeš. Důležité je kudy.

S tebou jsem se měl potkat. S tebou, ani neuhýbáš pohledem, protože nemáš oči. „Rodiče mi řekli, jsi dospělý, dělej si, co chceš.“ Jo, to ti moc nepomohli. „Dělej si, co chceš!“? Řekli ti: „Jsi sám a sám zůstaneš“. Libovůle? Ne. Zvůle!

Co není modlitbou, je k hovnu. Jak snadné. Ale jak těžké je dobrat se toho, co modlitba je a co není – podle slov se to nepozná. Jo, jsem teď a tady, je to dobrý? Nebo spíš „je to dost dobrý?“

Kdo píše o tom, že to bolí, je sráč. Proč jsem to napsal?

Duch vane, kudy chce, ale to neznamena, že se nelze ptát na smysl dění. Naopak, jen proto se na smysl dění ptát dá!

A pak všichni odejdou, zbývá jen stůl a sklenice se zbytky nedopitými. A vajgly. Chci znát recept na hloupou kaši!

Den končí. Lidičky, víte, čeho jste byli svědky?

Když jsem se zadíval do mísy
řek jsem si jaký jsi, taký jsi

Kdo nic neví, nic nepochopí. A u toho zůstalo. Z toho, co zbylo, jsem udělal dva karbanátky.

Milý F,

...

Musí to jít přes krystaly, musí to jít přes ideje, ale jak? Mohlo by se zdát, že se ptám, kde udělal Platon chybu, ale věc stojí jinak: „Co Platon předpokládal jako samozřejmé a co samozřejmým není?“

A tak jsem si jednou lehl a zas rychle vstal: ideje nejsou „stejné“! Každá je jiná! Jen Bůh ví, co mají společné! Jsou snad „čisté“, to dovedeme nahlédnout, ale nepatří všechny do „jednoho šuflíku“! Filosoficky nic nového, jen jazykové pojmenování. Definice mají být elegantní a tato definice elegantní je.

Metafyzika je systematické myšlení, které se snaží najít způsob, jak z této situace vybřednout.

P.S.: Z toho, co zbylo, jsem udělal tři karbanátky*

*) Pozn. k předchozím stránkám:

„A z toho, co zbylo, jsem udělal tři karbanátky“ Tak zakončil komtur řádu svůj dlouhý popis anabáze přípravy plněných paprik. Požádal jsem ho, zda tento obrat mohu používat, laskavě svolil.

Na pozadí záleží

Při četbě lékařské zprávy o mojí návštěvě jsem se vždy strachoval: ono „subj.“ lékařské zprávy bude sice stručně, ale v zásadě správně popisovat, co jsem lékaři říkal, ale v části „obj.“ bude smutné nic: bez nálezu. Nikterak jsem se z onoho „nic“ neradoval, když mi bylo i nadále blbě. A tak to zkouším raději přímo s tím „obj.“

Primární je, že věci se dějí na pozadí toho, co je; věci se dějí jako to, co je nám blízké. Většina lidí tu není od toho, aby dumala o smyslu pozadí, vidí (a pro ně JE skutečné) jen to, co se děje v jejich dosahu. Na pozadí se nezaměřují, pokud se nedostane do popředí. Jenže ať chceme či nechceme, děje se i to, co je na pozadí a to (co se děje v pozadí), je teď důležitější než nám blízké dění, zdánlivé dění, které se od jakéhokoli pozadí utrhlo. Proč? To, co je v dosahu lidí, už není jejich, je jim to systematicky zprostředkováváno záměrně bez pozadí a nebo s falešnými kulisami místo pozadí.

Probouzel se, útržky smyslu a snění.

Řeč. Magický dar, médium hry, snu i skutečnosti – a tak plytký, lživý společník zrádce.

Jsem jenom průsečíkem sil?
Ne. Ale vidím, že jsem byl.
A tak si říkám „v klidu, Pepíku“
Ono to má současnou logiku.

A abych nezapomněl, všiml sis na první stránce?
Pravdu měly obě strany. To se stává, a častěji, než by se zdálo.

Zahájení školního roku, obřad

Voláme Krůtovi, všichni se nahlas smějeme, i on se možná směje a záměrně to nezvedá. Ztratila se bambusová metlička na čaj a ucpal se záchod. To druhé Pépi zařídí, jestli se přitom najde metlička, to se uvidí. Čajový mistr je pánem času, oheň jest bez kouře. Školní rok jest zahájen sladkostmi a výzvou: „Otázky jsou zbytečné, můžete je položit, ale dobře si to rozmyslete“.

Z dotazu na kokosku zbývá vítr v korunách kokosových palem. Kapky deště na tváři poutníka. Čajový obsah bez formy. Kdo neví, na co se zeptat, nechť pomlčí navěky. Rotunda, hoši, to je od slova rotovat. Toť pouť kruhu.

Starej hajnej na tom byl špatně, zastřelil se. Kulobrok.

Je to od O – jo, Opočno, měl jsem to vymyšlený a byl tam časovaný vodotrysk, nedokončený kruhy. Byli to Rakušáci a oba byli knihovníci: my jsme v Česku poprvé, ale kam přijedeme, tam je to dobrý. Nejlepší byl ten nefalšovanéj voběšenec.

Zbyde tu po tobě, do kroužku stočený... rotund. Ale nesmíš pít pivo a nejezdi prstem po okraji sklenice... Jak jste se tu octli? Náhodou.

Byl to Maďar a nevěděl, co je utopenec.

Novomanžel s nevěstou v náručí se fotí u kašny a bába ječí: hoď jí tam, hoď, jinak budeš litovat. Kdosi začíná zpívat Stěnku Razina.

Jiný recituje „vyvalily se vlny zdola, roztáhnuly se v šírá kola...“

Upravená lidová pro vnoučata:

Povídám povídám pohádku
Že pes udělal hromádku

Povídám povídám druhou
Že udělal hromádku tuhou

Povídám povídám třetí
Že se v tý hromádce štouraly děti

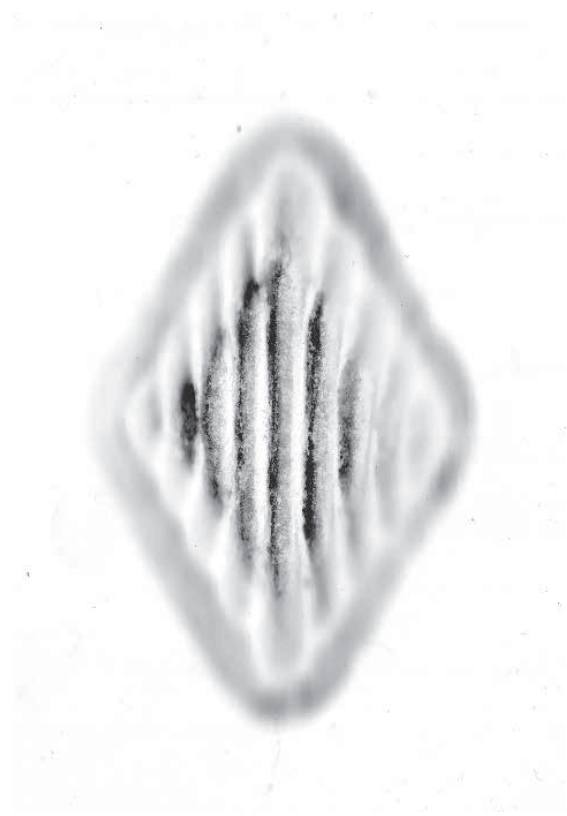
Dopis studentky

V posudku oponenta mi bylo vytknuto pramálo věcí, ale jednou z nich bylo, že některé myšlenky, např. ty Štogrovy, přejímám nekriticky. Trošku jsem oponovala, myslím, že jsem je kriticky vážila, je ovšem fakt, že mi byly sympatické.

Právě ten oponent mi před obhajobou říkal, že ten můj text vlastně úplně sociologický není, ale že kdyby byl, tak by z něj spousta cenných věcí vypadla. Tak si to překládám nějak tak, že vědecké a akademické texty moc psát neumím, což neberu nutně jako negativum, ale můžu jít potom na doktorát? a má to smysl? protože já ty akademické texty psát neumím asi hlavně proto, že v nich nenalézám smysl.

Pro mě by text měl být vždy více méně srozumitelný a čitelný komukoli, zároveň by měl být taky odrazem svého pisatele, čímž poukazuji na onu neustálou akademickou nutnost být nestranným, nehodnotícím. Mně vlastně na té akademické sféře strašně věcí štve, taková ta bublina výjimečnosti a nepřístupnosti, stavěná právě tím vědeckým rádoby nesrozumitelným a složitým jazykem, která si žije sama pro sebe.

Tak tohle jsou teď moje pracovní studijní vize: zmatek a nejistota. Zároveň uvědomění si toho luxusu, že můžu vůbec nad takovými věcmi přemýšlet.

Vážený otče ,

jsem poslední špatný katolík a zcela jistě nemám vůbec žádné pověření k tomu, abych to nebo ono soudil, ale přeci jen vám musím napsat. Vyslechl jsem si v neděli 11.9. z Vašich úst větu v tom smyslu, že poslední dobou zbývá v kostele velké množství Katolických týdeníků a že přeci věřící v každém čísle alespoň „něco najdou“ a měli by si je tedy rozebrat a případně za ně těch pár korun dát.

Shodou okolností jsem promluvu prakticky stejnou zažil v kostele před cca 30 lety. Tehdy také Katolický týdeník ležel v lavicích a nikdo ho nečetl – a bylo to v podstatě ze stejného důvodu. Nebylo tam co číst, protože na ideologické žvásty zcela utržené od reality nikdo nebyl zvědav. A pan farář měl tehdy jen o jeden argument navíc: ano, není to katolický tisk, ale pokud se sníží náklad, komunisti už nám nikdy větší náklad nepovolí...

Otče, základním Vaším zadáním je pastorece a chápu, že máte poměrně jasně vymezené stádo a také omezené možnosti, jak s ním pracovat. A tak asi víte, že velká většina lidí nečte. Pak jsou ti, kdo čtou proto, aby si utvrzovali to, co již ví, a takoví lidé potřebují, abyste jim zajistil klasické katolické kalendáře a ročenky, ale rozhodně nebudou číst Katolický týdeník, který na ně nestále něčím útočí, především od nich vyžaduje, aby přitakali k něčemu, čemu vůbec nerozumí. Pak jsou samozřejmě i typičtí čtenáři katolického týdeníku v té podobě, v jaké vychází, ale těmi se nebudu zabývat, protože jich zcela evidentně podle Vašeho vlastního vyjádření „není dost“. Chtějí ideologii a dostává se jim, dobře jim tak.

A pak jsou také takoví čtenáři, kteří si dovedou sáhnout do počítače, objednájí si RCM, případně Te Deum, vyberou si něco z článků na RaVa atd. A ti si po této Vaší promluvě musí „myslet svoje“. Zvažujte prosím, důstojnosti, že po takové promluvě se alespoň části přítomných jeví vaše pozice jako nedůstojná. Pro mne byla nedůstojná a nesebedůvěřivá i zmíněná promluva kněze v 80. letech – jak jsem špatný katolík a občas spíš ztracený syn, který se ještě neodhodlal k návratu, tak jsem pln důvěry v Boha Otce Stvořitele, v Boha

Ducha – hybatele a v Syna – spasitele. Možná to mám teologicky pomotané, ale rozhodně jsem také pln důvěry v Marii přímluvkyni. Ale ani ona by, myslím, ode mne nemohla chtít, abych četl Katolický týdeník.

Zajisté, dovedu si představit nekonečná pekelná muka, či spíše k nekonečnu se blížící očistec, který mne čeká a který bude naplněn jen a jen čtením Katolického týdeníku. Rozumím dobře, proč je někdy pro mne kázání nejlepší příležitostí k pokání – musím poslouchat a mlčet. Ale prosím, otče, pokud budete chtít uložit svým ovečkám pokání ve formě četby Katolického týdeníku, pak to vykonajte individuálně, v rámci svátosti smíření.

Chtěl bych se ještě omluvit a vyloučit jakoukoli souvislost mezi mým dopisem a sporem, který měl s vedením Katolického týdeníku arcibiskup a primas pražský, kardinál Duka. Katolický týdeník by se nijak zvlášť nezměnil, ani kdyby neodmítl uveřejnit poměrně jasný a vyvážený text našeho arcipastýře k vraždě francouzského faráře, ten jsem si ostatně aktuálně přečetl na internetu, uveřejnily ho obratem Parlamentní listy, které na rozdíl od Katolického týdeníku nemusí být „korektní“ a rozmývat do všeobecnosti cokoli, co takto „korektní“ není.

Neumím Vám poradit, jak v této věci vůbec nějak konzistentně jednat. Jde především o dnešní rozvolněnost až jalovost přídavného jména „katolický“ v názvech toho či onoho – různých katolických týdeníků, nakladatelství, katolických intelektuálů, aktivistů, dokonce katolických „buzen“ atd. Možná bych pro jistotu používal češtinu – je jedna všeobecná apoštolská Církev, jejíž krédo deklamujeme při mši sv.

A všechna přídavná jména, která se snaží udělat z toho či onoho součástí této Církve, je třeba bedlivě zkoumat, zdali tu nenajdeme amorfní síru*.

12.9.2016 Josef Štogr

*) Síra se vyskytuje v různých formách. Ve „vědeckých“ popisech síry lze nalézt tři základní formy: krystalická síra má atomy, pevně vázány zpravidla po osmi, plastickou síru tvoří dlouhé rozvětvené řetězce atomů, amorfni síra (sirný květ) je sublimovaná a opětovně vysrážená atomární nebo nepravidelně krystalizovaná síra. Síra je průvodním jevem žhavých podzemních procesů, obecně je vnímána a v řeči používána jako jeden z atributů pekla a pekelného smradu.

Jednota postupně vytvářeného celku
(proč není Možnost „zájmovým časopisem“)

Samizdatovou Možnost je možné interpretovat v kontextu 80. let, samizdatu, to je provedeno jinde. Je však také možné vnímat ji jako ucelený výraz jednoho tvůrčího období, ve kterém se formovala osobnost autora velké většiny textů, samozřejmě ve spolupráci s JD a interakcích neustále se rozšiřující skupinou přátel. Při tom se (trochu nečekaně) ukazuje, že to s povahou samizdatu velmi volně souvisí, právě v tom, že zde není žádný vnější rámec, ve kterém by autor a vydavatel musel hledat kompromisy s vnějšími společenskými a ekonomickými tlaky, uvažovat o marketingu pro svoji práci, atd.

Samizdat nabízel zvláštní možnost: uvidět a vzít jako fakt, že svět a náš podíl na dění světa se nestává předmětem zájmu „vedle“ jiných předmětů zájmu. V jistém ohledu je stejně důležité, že v danou chvíli hledáme kapesník, reflektujeme dění světa a nebo se zabýváme podivným snem: svět nemůže být jedním z předmětů zájmu. Není jiný předmět zájmu. Jen na to často v běhu věcí dne zapomínáme.

Ptáme se na Možnost. Pokoušíme se porozumět takovému autorskému a vydavatelskému činění, které neomezuje svůj předmět zájmu, resp. u kterého je „téma“ omezeno jen minimálně: zvolenými formami výstupů (v tomto případě jednotlivými „číslly“ Možnosti), technickými možnostmi (strojopis, fotografie a vkládané artefakty, a později xerox a ještě později internet – pokaždé jsou technická omezení jiná). Ale není zde významné omezení tematické: předmětem zájmu Možnosti je svět a snaha nalézt ve světě čtenáře, diváka, nalézt spolu-porozumění.

Při čtení a vnímání Možnosti si může čtenář uvědomit, že se „ve světě“ zpravidla věnuje nějakým svým „zájmům“, ale poodstoupí-li, zjistí, že se ptá na totéž: na svět jako celek a na to, co v něm pohledává. Na počátku je vhled: Možnost není samozřejmá!

Na jedné straně žijeme v individuálním, neopakovatelném světě, jehož každý okamžik je jedinečný v tom smyslu, že je nezobecnitelný. Na druhou stranu zobecňujeme, celkem spolehlivě pracujeme s očekáváním, pravděpodobností (v ne-matematickém smyslu). Svět se nám jeví jako ne-náhodný, ale zároveň ne-mechanický. To, co se děje, má „hlavu a patu“, jinými slovy tvoří to jednotu, ale nad některými úseky dění nám zůstává „rozum stát“, nedovedeme je zařadit a nebo naopak, prožíváme věci tak nepravidelné, že se příčí zdravému rozumu. Jako by některé naše situace byly „zrežirovány“ a budoucnost nebyla otevřená, jen se v naší mysli odvíjí cosi již dávno „hotového“. Některé věci se dějí tak, jak se musejí dít! Tohle konstatování nesmíme vytlačit na okraj. Je třeba ho sdílet.

Ale jak? Jde to v rámci jednotlivého literárního díla, vstup iracionální jednoty (zdánlivě nekompatibilní s průběhem děje) je v literatuře častý. Ale zařadit tento vícevrstvý pohled na svět do jednoho časopisového celku, to vyžaduje specifické místo pro toho, kdo komentuje, ukazuje, analyzuje. Toto výsadní místo není ani nahoře, ani dole, není blízko (vybavené mikroskopem), ani daleko (s dalekohledem). Je to výsadní místo Možnosti jako jedné z možných, možnosti samizdatu; je to autor samizdatu, který je zasazen do světa a zároveň vytržený z nabídky úspěchu v něm; má jen minimální omezení a zároveň minimální „svod“ k tomu, nasazovat si masku. Věta „Věci jsou tak, jak mají být“ se pak zdá stejně platnou výpovědí jako věta „Věci nejsou tak, jak mají být“. Rozporuplnost takovýchto konstatací vede většinu lidí k resignaci.

Ale to není nutné: je možné žít ve světě mnoha rovin a skutečností! Je možné žít ve světě, který je „živý“, ve kterém věci hrají svoje role, nechat se oslovovat tím, co ve světě zazní a co je možná určeno jen našim uším atd.

Zabýváme-li se Možností, nelze se vyhnout problému samozřejmosti a nesamozřejmosti, tedy otázky po identitě a tvaru, po celku a celcích. Tradiční model „celek – část“ nám totiž „skřípe“, stejně tak jako stejně tradiční spojení „celek – fragment“. Oba tyto modely jsou pro nás nepoužitelné, neodpovídají tomu, na co se ptáme a hlavně „u čeho se ptáme“. Smysl otázky přeci spočívá v zodpověditelnosti – a my se ptáme právě na to, jak se rodí odpověď jako součást tvaru, jak se rodí vyslovení jako odpověď na výzvu.

Týká se nás nejasnost v tom, jak se rodí celek, který je přítomen a nepřítomen zároveň. Dostáváme se tak k otázce „čím byli autoři vedeni v době, kdy ještě Možnost byla jen a jen možností, když začínali?“ A do jaké míry je tvůrce tím, kdo určuje tvar a do jaké jen sokratovským „porodníkem“, tím, kdo pomáhá na svět tomu, co na svět přijít má? Tyhle otázky není dobré jen tak smést se stolu s tím, že není nic než text – to bychom spadli do nezajímavé strukturalistické pasti, do bludiště, ve kterém ztratíme ze zřetele nejen svět, ale v posledku i sebe. Nezajímá nás přeci text sám o sobě, ale to, čím text je – ve světě. Čím je text, který se nás týká. Jsme uprostřed (běhu věcí), a přitom vždycky v jakémisi výsadním a přitom nedostatečném postavení, kdy nezbývá, než poslouchat a mluvit s důvěrou v celek.

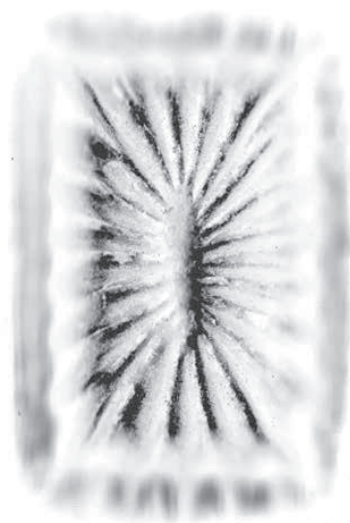
Předměty (zájmu) nejsou „části světa“, díly, ze kterých jde svět sestavit jako auto ze součástek. Víme, že nesmíme ztratit to nejcennější, totiž skutečnost, že se ptáme „ze světa“, že se ptáme tak, že tato naše otázka je součástí dění světa. Ptáme se zevnitř. Jen proto se může Možnost od počátku vracet ke dvěma podstatným konstatacím: „*nepochopíš svět, zbývá jen snaha hodně na něj vědět*“ a „*proč bych ti dával smysl, světe, já ti ho nebral*“, jen proto může hned zpočátku zaznít: „*Proč píšu? Chci si přečíst sám. A už mě nech, dejte mi všichni pokoj.*“

Možnost hledá čtenáře, ale ne „nějakého“ čtenáře. Neobrací se na „okruh předplatitelů“, kterému by bylo třeba „vycházet vstříc“, rozumět mu. Nic nepředstírá, resp. nic nepředstírá ani ve hře a mystifikaci – i mystifikace musí být opravdová!

Možnost je opakovaným pokusem hledat uskutečnění toho, co má být samo sebou, nikoli jako zajištění čehosi ve světě. Není upevněním nějakého „transparentu“ na materii světa; svět není ohrada, na kterou bychom měli lepit plakáty a psát hesla. Svět je výzva a dění je odpověď na výzvu. V tom je možné se potkat se čtenářem!

Předstíráme-li v malém, projevuje se to ve všech vrstvách našeho života. Výzva přichází v opozici ke všemu co je samo-zřejmé, co je zajištěné, co má „svoje zaběhlé koleje“. Předchází jí nejistota, prázdnota – a právě skrze výzvu samu se pak v kontrastu zjevuje, ukazuje plnost. Nevíme a najednou víme. Nevíme. A musíme si to připustit, pustit si svoji nevědomost a nemohoucnost na kůži. Ne s obavami, strachem, to by nás ochromilo, otupilo, ale sebevědomě – pak nás to zjitří, učiní vnímavějšími.

Příloha

Odcházení

/vstup/

Sebral jsem se, odešel jsem z místa, které znám a kde jsem doma, a odjel kus světa do místa, které sice také znám, ale které vůbec není pohodlné, vůbec není „moje“.

Vyšel jsem do nezajištěnosti, abych mohl napsat úvod (nebo snad závěr?) ke sborníku o odcházení. Ve svém důvěrně známém prostředí je možné teoretizovat, ale teprve v prázdnotě hotelového pokoje jsem schopen začít vážně uvažovat o tom, co je to odejít.

/část 1/

První můj odchod, na který si pamatuji, byl odchod z domova. Tedy spíš útěk. Ještě jsem nechodil do školy. Z nějakého důvodu mi rodiče přišli nesnesitelní a všechno to, co jsem „musel“, bylo nedůstojné a hloupé. Bylo třeba s tím něco udělat – a tak jsem se sebral, asi si i vzal nožík, a vyrazil. Došel jsem k lesu, pak k vodojemu a najednou nějak nevěděl, kam dál. Chvilí jsem seděl pod vodojemem a hlavou mi táhlo všelicos, a pak jsem se sebral a šel domů. Byl to nepovedený odchod. Vůbec jsem o tom s našimi nemluvil a oni také dělali, že nic. Aby se to nepletlo, úplně stejnou příhodu mám se svým synem – jednou se z nějakého důvodu strašně naštvál a řekl, že odejde. Byl těsně školák. Zazvonil za chvíli, že si zapomněl kapesník, šel dovnitř a tím to skončilo. Také jsme už o tom nemluvíli.

Rozhodnutí „sebrat se“ (!) a odejít je možné – a teprve čas ukáže, do jaké míry se povede. Kolik si při odchodu, sebou neseme vláken závislosti, která nás táhnou zpět, která nejsme schopni odstříhnout. Když jsem podruhé odcházel z domova, bylo to avizováno dva roky dopředu a nic mi nepřipadalo tak samozřejmější, protože faktický fyzický odchod (odstěhování) byl jen završením postupného vzdalování, vyvazování. V okamžiku, kdy jsem měnil bydliště, už jsem byl mentálně „ pryč“. Z těchto svých dvou odchodů z domova jsem vysoudil něco podstatného. Jedna věc je odcházet proto, že to místo, kde jsem, se mi jeví

jako nesnesitelné; už nechci být tam, kde jsem. Druhá věc je odcházet proto, že někam jdu. S obojím se v životě setkávám. Zním řadu emigrantů z r. 1968 a 69, a ti to měli tak napůl: někteří „šli za dobrodružstvím“, a někteří utíkali, protože se báli. V obou případech šlo o rozhodnutí rychlé, náhlé, den ze dne mohla „spadnout klec“. Pak spadla, a někteří se na amnestii vrátili, tak jako já od vodojemu. Snad proto, že se nevrátila padesátá léta s jejich krutostí (přestali mít obavy), snad proto, že se nabažili dobrodružství. A ještě jiní se vrátili až po r. 1989, a ještě jiní už ani neuvažovali o návratu.

Teprve čas totiž ukáže, co to vlastně v daném případě znamená odejít. Sedím v hotelovém pokoji a edituji sborník o odcházení – vrátím se – ale kam? Už se nevrátím tam, kde bych viděl nad lesem vodojem, nevrátím se do míst, kde jsem bydlel, jsou to různá města a různá místa. Nevrátím se tak, jako se nic nevrátí. Odcházíme totiž neustále, jen o tom nevíme. A proto je sborník o odcházení tak velkým oříškem: patří do řady textů o jednostranných aktech – o tom, co není kontraktem, co je výsostným rozhodnutím člověka, které má reálné důsledky ve světě. A v jistém smyslu tento cyklus ukončuje.

/Část 2/

Vracím se pro kapesník. Ano, do důsledku vzato bych měl napsat jen toto závěrečné / úvodní/ slovo a nechat vše ostatní na těch, kdo neodešli. Ale to nejde, protože mám odpovědnost za to, co jsem nedokončil. Nic to nemění na odchodu samém, jen je třeba dojít k situaci, kdy nastane jen nějaký formální právní akt, jako byla změna bydliště, když jsem „odešel z domova“.

Je totiž řada aspektů odcházení, které se nedají vyčerpat odkazem na několik osobních zkušeností. Nejde jen o osobní svědectví. A pak, jedním z hlavních motivů bylo také neodcházení, situace, kdy celá řada lidí ví, že by někdo měl odejít, jen jemu se nechce, a tváří se, že je mu „doma“ dobře. A to je téma, které se nedá nijak lehce otevřít introspekci, tady je třeba víc.

Udělal jsem řadu rozhovorů a z nich vyniká jedno: jistý odpor, obava o této věci mluvit. Jako by to bylo nepřípadné, jako bychom se dotýkali něčeho, co je „živé“, a nebo spíš jako bychom nenalezali tu správnou formu, jak se ptát. Téma odcházení, které jsme původně viděli jasné a ohraničené se nám stále víc rozplývalo v širších kontextech, a to i u těch, kdo se nám (tak trochu „respektovaným podivínům“) otrocky odpověděli na naše otázky. Šlo nám o jednání, které má nezvratné následky, ale na jedné straně jsme se dostali až k mezi – každé jednání má nezvratné následky, a na druhé straně k podobné mezi – vůbec není jasné, jak oddělit odcházení od jakéhokoli jednání, které cosi završuje. Vlastně odcházím pokaždé, když posílám závěrečný dokument a s ním fakturu, docela elementárně odcházím (od rozdělané práce) pokaždé, když večer usínám.

Ale jaké jsou tedy identifikace skutečných „odchodů“ v silném slova smyslu, těch, které si tak sami pojmenujeme? Je to rozchod s lidmi, jistě, ale je to také rozchod s nějakými skutečnostmi, které se nám zdály „nosné“, o které jsme se opírali tak, jako o své blízké, je to konec nějaké důvěry, jistoty, ze které se dostáváme „jinam“ – ale kam?

Rozhodně ne zpět, protože cesty zpátky nevedou.

/Část 3/

A tak jsem v tom cizím, hotelovém pokoji došel až k otázce, jak je to s tou podivnou nedostatečností otázky po odcházení – a zeptal jsem se sám sebe, co je protikladem odcházení. Vůbec to není otázka jednoduchá, ale odpověď je prostá: je to věrnost. Ale věrnost, která se vztahuje k něčemu, co je větší než všechny jistoty světa. „Jednou nás opustí, co jsme si nalhali, křídla zašustí, kéž je to za námi“ zpívá Radůza, ale to je jen jeden extrém. Druhý následuje „Jednou se zbavíme, všeho co vlečeme“, ale jak se odtud vrátit k tématu věrnosti – co tedy zbude, až nás všechno opustí (odejde to) a až my opustíme všechno, co je jen balast?

Bez otázky „co jsme“ (resp. bez individuální otázky „Co jsem, co tu pohledávám?“) vlastně nemá smysl o odcházení mluvit. Odcházíme přeci od něčeho, co považujeme za součást nás

samých, co považujeme za něco, co k nám (nikoli nám) patří. A osvobození je právě v tom, že ono „patří“ má několik rovin významů. Jeden, ten nejčastější, je majetnický, patří mi to, co je moje! Ten druhý význam, už téměř zastřený v archaismu, znamená něco úplně jiného. Jsou věci patřičné a nepatřičné. Jako děti jsme volali: „patří ti to“, když se nám něco nepovedlo, když se stalo něco, co jsme nechtěli – ano, byli jsme to my sami, kteří byli objektem přivlastnění, do našeho života vstoupilo něco, co jsme sami nechtěli, nebo jsme ztratili něco, co jsme chtěli. A chtě nechtě – máme to, třeba jako bouli na čele. Patří nám to. Je snadné na základě toho pochopit, že je nepatřičné chtít být pánem svých věcí. Ale je tak těžké to přijmout... A je ještě jeden význam, který by neměl zůstat stranou. Leccos mohu spatřit – uvidět. To, co vidím, pojmenuji, nějak „uchopím“, aniž bych si to uzurpoval – to mi také v nějakém smyslu patří, protože se o stává součástí mého života.

Odcházení má smysl ve vztahu k tomu, co je „patřičné“ a co spatříme. Nezáleží až tak na tom, co vlastníme, co je „naše“, co ovládáme, co máme pod kontrolou. Ti, kdo se snaží držet své „spatřené“ pod kontrolou, mají problém s odcházením, protože v něm vidí ztrátu a té se chtějí vyhnout. To, co spatříme nás obohacuje, ale i ochuzuje. Znamená totiž vždy rozchod s něčím, co z hlediska tohoto vhledu „bylo“, co se již nevrátí.

/Část 4, poděkování/

...

Děkuji

Poslání, povolání a výzva

Anotace:

Proč tolik lidí podléhá praktikám nejrůznějších sekt? Proč tolik lidí propadne islámské náboženské praxi? Protože jim to poskytuje oporu, na základě které mohou „odmítnout“ obraz evropsky fungujícího světa, vymanit se z něho. V pravém slova smyslu vymanit, protože to je ovládající obraz, který je v postavení pána našich životů.

převzato z Revue Trivium 2016/3

Osobnosti:

Benedikt XVI., papež

Ratzinger, Joseph kardinál

Svádí nás to přijmout poněkud apokalyptický obraz intelektuála, který s hrdě snášenou beznadějí vzdoruje mainstreamovému myšlení: Loď jménem Evropa se tváří jako loď výletní, má na palubě tenisové kurty a v barech se pije na bezčasí – ale kdokoli jen trochu přemýšlí, ví, že je to podvod. A jen málokdo si přiznává, že je to loď směřující do otrokářského přístavu.

Nikdo neví, kde sídlí kormidelník a kapitán, protože se diskutuje jen o podobě jídelního lístku, nastavení klimatizace a podobných zásadních věcech. I ti, kdo jsou podváděni, se podílí na podvodu, protože je tak pohodlný... A ti, kdo celou věc takto vidí, zpravidla stojí u zábradlí a dívají se do prázdna. Neví, jak změnit směr, neví, jak se domluvit s těmi, kterým tohle vše vyhovuje, kdo se neptají, kdo vyznávají „No future“.

Tenhle obraz je dobře znám a mnohokrát popsán. A my, jestli se chceme z této marnosti dostat, musíme se od něj osvobodit. Myslíme si, že hladina v tomto obraze je skutečnost, ve které se zrcadlí obraz nás samých, jak se nakláníme přes zábradlí, ale to je stejný klam a podvod jako loď sama. Je to klamný obraz skutečnosti, který nám je vnucen, a my z něj můžeme vystoupit. Jen to vyžaduje radikalitu prvních kroků.

Nežijeme přeci ve světě, který by nějak „sám od sebe fungoval“ tak, jako fungují stroje. Vše kolem nás je možné vnímat jako to, co se odehrává. A odehrává se to tak, že nejsme diváky, ale herci. Odehrává se tak, že se setkáváme s lidmi, kteří nám něco říkají a více či méně se nám otevírají, a v mnoha ohledech si můžeme uvědomovat, že to, co prožíváme, má jakousi vnitřní jednotu – spojitost. Záměrně nevolím slovo „logiku“, i když se nabízí. Použijeme-li v tomto případě slovo „logika“, vede nás to právě k obrazu lodě, lidského výtvoru, obklopeného beztvarem prázdnotou. Slovo logika je až příliš zatížené představou, že cosi „funguje“ nějak nezávisle na nás.

Svět se děje, a týká se nás, spíše jako výjimky trčící do prázdna vnímáme momenty absurdity a opuštěnosti. Není třeba si namlouvat, že takové okamžiky neexistují, ale právě ty ukazují, že přirozené je pro nás vnímat svůj život tak, že má smysl. Svět, jakkoli upadlý a zranitelný zlobou, je vším jen ne lidským výtvozem, i kdybychom celý život prožili v plechovkách a syntetických hmotách.

Ano, svět se děje „v celku“, ale nikoli bez vazby k nám, a nemá smysl hledat takové souvislosti, které nemůžeme ovlivnit, naopak, zaměřme se na výzvy, které se před námi otevírají. Nejlepší je přijmout pracovní východisko, že všechno je jinak. Je to okolo nás opravdu ubíhající hladina dění, která nám neskýtá žádnou oporu? Jsme opravdu uvězněni ve vymezeném prostoru naší každodennosti? Opravdu je pro nás důležité se ptát „jak změnit směr“, kterým se vše řítí k jakési katarzi? Není právě už tohle okamžik, kdy se dopouštíme zásadní chyby? Nic z toho, co je ve světě věcí člověka, není samozřejmé.

Máme příslib, že kdyby naše víra BYLA JAKO HOŘČIČNÉ ZRNO, nic z toho, co ve světě „platí“, by nebylo neochvějné. Každý z nás jistě zažil věci, které se dají jen obtížně vyprávět a už vůbec ne vysvětlit, pokud ctíme fyziku a zákon pravděpodobnosti. Ale mnozí mají tak dokonalou „sebeobranu své zasazenosti ve světě“, že si sami nic podobného nepřipustí a takovéto zážitky vytěsní tak dobře, že už se nikdy nedostanou k poznání, že... svět funguje jen zdánlivě, jen je pro nás pohodlné ho tak interpretovat.

Ale ten příměr s hořčičným semínkem neukazuje jen to, že chce-li člověk uspět ve vztahu ke světu, stačí jen velmi málo. Musí jít o víru, která je sice z hlediska světa malá, ale je v ní skryta obrovská vitalita a sebedůvěra. Svět se nám jeví jako „fungující“ jen proto, že jsme ochotni ho tak vidět. Že je pro nás těžké a nepohodlné udržet vnitřní jednotu svého myšlení, když opustíme tento zdánlivě samozřejmý obraz.

Přitom vůbec samozřejmý není. Proč tolik lidí podléhá praktikám nejrůznějších sekt? Proč tolik lidí propadne islámské náboženské praxi? Protože jim to poskytuje oporu, na základě které mohou „odmítnout“ obraz evropsky fungujícího světa, doslova „vymanit se z něho“. V pravém slova smyslu vymanit, protože to je ovládající obraz, který je v postavení pána našich životů. Tento „racionalistický model sebestředné relativizace všeho“ (kromě imanentních procesů fungujícího světa) je dlouhodobě neudržitelný, je stále prázdnější, nedá se v něm žít.

Ale úniky z tohoto světa do různých vrstev iracionality znamenají resignaci na evropské myšlení, která přeci není nutná. Jen je třeba se rozvzpomenout na to, co je základní, co je nosné, a nově to formulovat.

Chceme-li zůstat věrni evropské tradici (a ta je spoluvytvořena Církví), musíme se snažit vytvořit takové porozumění světu, které bude otevřené, bude stavět na hořčičném zrnku víry a nezahodí nic podstatného z racionality, kterou jsme zdělili. Ale racionalita stojí na předpokladu komunikativity, vycházející ze skutečnost stvoření, které jsme schopni

poznávat (v procesu). Dění nelze rozumět bez zohlednění Ducha, který vane, kudy chce. V tomto smyslu je komunikativita věcí úkolu a nikoli „oboru“, který se dá vyučovat ve školách. Duch vane, kudy chce, ale to neznamená, že se nelze ptát na smysl dění. Naopak, jen proto se na smysl dění ptát dá!

Myšlení je úkol – mnoho lidí to papouškuje, aniž by si uvědomovali obsah, radikalitu tohoto konstatování. Máme sdílet svět v tom, jak v něm jsme zasazeni – jak před nás staví své výzvy. Popravdě tohle je důležité, v tom je třeba si dělat jasno a hledat způsoby, jak se obejít bez statických pouček o „skutečnosti“, které už jsou dávno „zesvětštělé“, a v tomto svém zesvětštění zakrývají svět jako stvoření. Paradoxně jsou to křesťané, kteří stále ve společnosti upevňují obraz statických vztahů, fungujícího světa, to oni spolutvoří s velkou silou obraz společnosti jako lodi, která by měla kamsi plout. Klíčovou postavou, která prolomila tento stereotyp, byl kardinál Ratzinger, pozdější papež Benedikt XVI. – když upozorňoval na nový úkol myšlení (to on přeneseně vzato říká „při vší úctě nám tomismus dnes nepomůže“) a na to, že po zkušenostech, které máme, je třeba, aby se každý člověk ptal na své poslání, povolání.

Pro promýšlení svého zasazení ve světě máme tři pevné body:

- poslání – jako to, co se mne týká a co již je rozvrženo do budoucnosti,
 - povolání – jako slyšení, průsečík aktuality, ve kterém rozumím hlasu „Pojď“,
 - a výzva – to, jak rozumím budoucímu, které se mě týká ve vztahu k druhým.
- V tomto smyslu už není tak beznadějně hledat porozumění sobě a světu.

Jak jste si všimli, z toho, co zbylo, jsem udělal tři karbanátky.